

VÁLTOZÓ VALÓSÁGUNK

Környezetünk védelméért

Forrongó világunk nagy társadalmi és gazdasági átalakulása, a tudományos technikai forradalom térhódítása a föld egyre nagyobb népessége számára teszi lehetővé az anyagi javak hatalmas tömegének előállítását.

Az ipari koncentráció, a mezőgazdasági termelés iparszerűvé válása, a vegyszerek nagy tömegének felhasználása, a közlekedési eszközök elszaporodása és a nagyarányú urbanizáció a társadalmi fejlődés eredményeként ment végbe. Az életszínvonal általános emelkedése mellett azonban e változások az ember környezetének fokozódó, s egyes térségekben ma már súlyosnak minősíthető elszennyeződését okozták.

Az emberi társadalom művi környezetének, a nagyvárosoknak a környezetvédelmi problémái különösen súlyosak. A világ számos nagyvárosában a szennyeződés foka már meghaladja a megengedett határkoncentráció mértékét.

A környezetvédelem problémája robbanásszerűen a magasan fejlett tőkésországokban került előtérbe. A tőkés termelési viszonyok között a föld erőforrásainak kiaknázása a szűkreszabott profitérdekek alapján ment végbe, s olyan körülményeket teremtett a dolgozó milliók számára, amelyek nem tették lehetővé az egészséges emberi életfeltételek biztosítását.

Napjainkban a fejlett tőkésországok többségében arra kényszerültek, hogy a környezetvédelem kérdését állami szintű intézkedésekkel oldják meg, s a jogalkotás, a pénzügyi, a beruházáspolitikai, a gazdasági ösztönzés eszközeivel lépjenek fel a kialakult problémák elmélyülése ellen.

A szocialista társadalomban a termelési eszközök társadalmi tulajdona, a népgazdaság tervszerű állami irányítása az alapja a környezetpolitikai célok megvalósításának. A szocialista termelési viszonyok mellett biztosítható a termelés, az életszínvonal, a fogyasztás és a környezetről való gondoskodás összhangja. A szocialista országok az intenzív iparosítás kezdetén tartanak, a környezet károsodása mérsékelt, azonban ezekben az országokban a fejlődés üteme lényegesen meghaladja a kapitalista országok gazdasági növekedésének ütemét, környezetünk megóvása tehát fokozott figyelmet kíván.

A szocialista közösség országaiiban folyó tervgazdálkodás, a termelőerők tervszerű, arányos fejlesztése már az eddigiek során is olyan elemeket tartalmazott, amelyek a környezetvédelem irányába hatottak. A gazdaságépítő munka jelenlegi szakaszában azonban az egyes ágazatok környezetvédelmi tevékenysége nem ér el megfelelő fejlődési ütemet, a környezeti elemek fokozatos romlása tapasztalható. Megérett a helyzet a környezetvédelem és környezetalakítás tudományosan megalapozott, összehangolt, jól koordinált szervezetének kialakítására.

Hazánk környezetvédelmét számos kedvezőtlen tényező befolyásolja. E tényezők közül kiemelésre érdemes a termelőerők területi eloszlásának aránytalansága, vízfolyásaink külföldi eredetű, nagy háttérszennyezettsége. Gazdasági szerkezetünket és fejlettségünket is figyelembe véve az emberi környezet veszélyeztetettsége, a természeti elemeket ért károsodások mértéke és jellege közepesnek mondható.

Földrajzi helyzetünkől és társadalmi berendezkedésünkől adódóan környezetvédelmi gondjaink sikeres megoldásához a KGST tagországai között folyó komplex együttműködés jó lehetőségeket biztosít. Részt veszünk a KGST szervezetében működő környezetvédelmi tanács munkájában. A két- és többoldalú együttműködési szerződések alapján kibontakozó elméleti és gyakorlati tevékenység hozzájárul a környezetvédelem fontos társadalmi-gazdasági feladatainak komplex megoldásához. A nemzeti jövedelem lehetséges legnagyobb mértékű növelése, a természeti

kincsek ésszerű felhasználása a szocialista országok bővülő tudományos, műszaki és termelési együttműködésével környezetvédelmi szempontok szerint végezhető.

A környezetvédelem ágazataiban ható károsodások hazai helyzetének vázlatos áttekintésekor megállapítható, hogy nemzeti kincseink, a termőtalaj szennyeződése elsősorban a műtrágyák és növényvédők szakszerűtlen és gondatlan felhasználásából származik. A kemikáliák veszteségei a gazdasági kár mellett súlyos talaj-, víz- és levegőszennyezést okoznak, bekerülve a táplálékláncba közvetlenül veszélyeztetik az ember egészségét.

Országszerte nagy gondot jelent az egyre bővülő termelésből és fogyasztásból származó lakossági, ipari és mezőgazdasági hulladékok kezelése és ártalmatlanná tétele. A talajon való hulladékelhelyezés általában nem elégíti ki a környezetvédelmi, közegészségügyi és esztétikai igényeket. Megoldatlan a hasznosítható anyagok termelésbe való visszaforgatása; településeink környezete illegális személtlerakatokkal szennyezett, amelyek komplex környezeti ártalmak forrásai. Sürgősen megoldandó országos feladatunk a kialakult állapot részletes felmérése, majd a továbbfejlesztéshez szükséges anyagi, technikai és szervezeti feltételek fokozatos, differenciált megteremtése.

Szocialista építőmunkánk és életszínvonal-politikánk szerves részeként egyre nagyobb mennyiségű vízfelhasználás jelentkezik az ipari, mezőgazdasági és kommunális ágazatokban. Az igények zavartalan kielégítése tervszerű vízgazdálkodási és vízminőség-szabályozási tevékenységet követel. Felszíni vizeink mintegy 96%-ban „külföldi” eredetűek, erősen fejlődő, iparosodó országokból, szennyezettén érkeznek. Az eredményes vízminőség-védelem kialakítása érdekében hazánk a KGST-országokkal közösen, tudományos, műszaki együttműködések keretében törekszik megakadályozni a vízminőség további romlását, elérni fokozatos javítását. Megyei vonatkozású az Ipoly vízminőség-szabályozási terve, melyben a magyar és csehszlovák fél közös feladatait meghatározták.

A vízminőség-védelem főbb területei: az ipari üzemekben nagy mennyiségben keletkező szennyvizek tisztítása, a mezőgazdaságban a kemikáliák felhasználásával és a nagyüzemi állattartással összefüggő vízszennyezés elhárítása, a települések csatornahálózatának bővítése, a közüzemi szennyvíztisztítás fokozása. Nagy eredmények várhatók az okszerű vízgazdálkodástól, a víztakarékos technológiák megvalósításától. A vízügyi szervek a gazdasági ösztönzés és a szankcionálás eszközeit is felhasználva tesznek intézkedéseket felszíni és felszín alatti vízkészleteink védelmére.

A levegőszennyezés ma már nemzetközi méretű probléma, a KGST-tagországok együttműködése során jelentkező levegőtisztaság-védelmi munkában cselekvő részt vállalunk. Hazánk általános levegőtisztaság-védelmi helyzete európai viszonylatban közepesnek mondható, iparilag fejlett övezetekben (Budapest, Borsod, Baranya, Komárom) azonban regionális szennyezettség jelei mutatkoznak. E térségek káros legszennyezettségének felszámolására, s az ország általános levegővédelme céljából helyes területrendezési és területfejlesztési elvek érvényesítésével differenciált intézkedéseket kell tenni. Ezt segíti elő az ország területének levegőtisztaság-védelmi védettségi kategóriába sorolása, s ennek függvényében a megengedhető légszennyezési normaértékek megállapítása.

A levegőtisztaság védelmének fejlesztését célzó feladatok között jelentős az ipari háttér megteremtése, a zárt rendszerű gyártási folyamatok kialakítása, az ipartelepítés helyes megválasztása. A környezetvédelem központi irányítói napirendre tűzték a levegővédelmi műszaki szabályozás továbbfejlesztését, a kutató- és mérőhálózat bővítését, a szakemberképzés, -oktatás, a tudatformálás fokozását.

Lakókörnyezetünk és úthálózatunk (főként a közlekedési eszközök elszaporodása következtében) évről évre zajosabbá vá-

lik, ami zavarja a lakosság munka utáni regenerálódását, pihenését. Fokozza a kedvezőtlen hatást a lakott területeken működő üzemek gépzaja, a háztartási gépek és elektroakusztikai berendezések használata.

A városrendezési zajvédelem területén a jól megoldott tervezés, illetve telepítés többletköltsége az esetek többségében nem jelentős, utólag viszont már csak költséges megoldásokkal lehet eredményt elérni.

Hazánkban a gazdasági ágazatok, a tervezők és kivitelezők a zajvédelmet nem kezelik jelentőségének megfelelően. A környezeti zajhatás jogszabályilag nem kellően rendezett, az előírások többségben elavultak. A növekvő zajártalom nagy tömegeket érint, befolyásolja az ember általános egészségi állapotát és hangulatát. Szükséges tehát a környezeti zajvédelem műszaki, gazdasági, szabályozási kérdéseinek felülvizsgálata, a környezetvédelem egészével összehangolt megoldása.

A városi környezet fejlődését az építkezések céljára elfoglalt területek növekedése jellemzi. A művi és természetes környezet közötti átmenet, a városi mikroklíma kedvező befolyásolásának hatékony eszköze a települési zöldterületrendszer. A regionális tervek alapján tömeges lakásépítés formájában történő városépítés során ma még az tapasztalható, hogy a rendezési tervekben sem biztosítanak megfelelő nagyságú zöldfelületet. A fásítások, közparkok és kertek rendszere elsődlegesen a városok átszellőzését, a települési klíma, az esztétikum javítását szolgálják, tehát az eddigieknél nagyobb gonddal kell végezni a zöldfelületek tervezését, kialakítását és gondozását.

A települések növekedése, a gazdasági tevékenység és a közlekedés bővülése miatt egyre nehezebbé válik a természetes környezet megóvása, a növény- és állatvilág védelme. Csak a természet általános kímélésével korszerűen végzett termelési és társadalmi tevékenység biztosíthatja a tudomány, a gazdaság, az oktatás és a felüdülés számára a természeti erőforrások fennmaradását. A természetvédelmi területek egyúttal a környezetvédelem mintaterületei, ahol a társadalom széles rétegeinek összefogásával, szigorú környezetvédelmi követelmények kielégítése mellett a jövő nemzedéke számára is biztosítható a környezetgazdag létter.

Az ember természeti és települési környezetének károsodását a gazdasági fejlődés gyorsuló üteme váltja ki, a károk elhárítását, mérséklését vagy teljes kiküszöbölését is csak a gazdasági fejlődés folyamatával szerves kapcsolatban érhetjük el. Ez az egyetlen járható út korunk alapvető fontosságú gazdasági és társadalmi problémájának megoldásában. A gazdasági előnyöket jelentő anyag- és energiatakarékosság, a technológiai fegyver szigorú betartása, a hulladékiszegény, zárt rendszerű gyártási folyamatok kialakítása egyidejűleg a környezetvédelemnek is hatékony eszközei.

A hazánk környezetvédelmi feladatainak népgazdasági szintű, tervszerű, összehangolt és jól koordinált megoldására hozott párt- és kormányhatározatok az elmúlt években új feltételeket teremtettek az egészséges életfeltételek kialakításához. Megszületett az emberi környezet védelméről szóló törvény, s létrejött a központi irányító szervezet, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Tanács, valamint az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal.

A környezetvédelem kérdéseinek át kell szöniük a népgazdasági terv egész rendszerét. Ennek előfeltétele a környezetvédelmi politikai célok és követelményrendszer alapelveinek kialakítása, amely egységes keretbe foglalja a közép- és hosszú távon elérendő célkitűzéseket. A kialakított központi irányelvek alapján folyamatban van az ország területére és a környezetvédelem minden ágazatára vonatkozó középtávú és nagytávlatú környezetvédelmi koncepció kidolgozása. A koncepció az ország teherbíró képességének függvényében (a gazdaságépítés szerves részeként) tervszerű, életszínvonal-politikánkba illeszkedő környezetvédelemre ad lehetőséget.

A hatósági szervezetek hatékony eszközökkel rendelkeznek a környezet minőségi romlásának megállítására, majd a fokozatos javulás elérésére. Ennek elsődleges módja a helyes területrendezési, fejlesztési politika és gyakorlat kialakítása. Az engedélyezési eljárások során biztosítjuk, hogy a létesítendő üzemek a környezetvédelmi követelmények maradéktalan kielégítése esetén léphessenek üzembe. A már meglévő telephelyek szennyezését területi elhelyezkedésük és szennyezésük veszélyessége függvényében differenciált intézkedésekkel, hatósági kötelezés, gazdasági ösztönzés és bírságolás útján korlátozzuk.

A népgazdasági szintű környezetvédelmi célok a megyékben működő állami, gazdasági és társadalmi szervezetek munkájában realizálódnak. Az egyes ágazatokban folyó területi tevékenység minőségi fejlesztésének igénye országsszerte szükségessé teszi a környezetvédelmi szervezetek munkájának összehangolását, rendszerszemléletű koordinálását és irányítását. Ily módon biztosítható, hogy a környezetvédelem a szocialista tervgazdálkodás szerves alkotóelemévé váljék.

Eredményes környezetvédelem csak az egész társadalom cselekvő részvételével folytatható. A párt környezetvédelmi politikai céljainak megvalósításához, az állami intézkedések társadalmi támogatásához a nagy tömegeket mozgósító társadalmi szervezetek, így a Hazafias Népfront, a szakszervezet, a Vöröskereszt és ifjúsági szervezetek felbecsülhetetlen segítséget nyújtanak. Szervezés, mozgósítás, tudatformálás és ellenőrzés útján segítik a munkahelyi, települési és természeti környezet szennyeződésektől való megóvását.

Ispán András

Hákettőő

Fojtogató a hőség, mint a gőzfürdőben. A mennyezetre csimpaszkodó ventilátor lapátjai lassú, kimért köröket rónak, az asztalok mellett éhes vendégek darvadoznak, homlokukról zsebkendővel itatják a gyöngyöző verejtékcseppeket. A felszolgálók fehér kabátjuk alól levetették az atlétatrikót is. Hiába a nehéz sötétítőfüggöny, a júniusi nap felforrósítja a levegőt, aransárga üvegkupola alatt fohászkodunk, mert sugara izzó pernyeként égetik a szabadon maradt testrészeket.

— Itt a finom flekken, máris hozom a csuszát — turbékolja a telt keblű pincérnő. Szája szegletében kényszeredett mo-

soly lapul meg, legszívesebben hagyná az egészet, s fejest ugrana egy vizesmedencébe.

— Akad még hideg kóla vagy sör? — kérdezzük, miközben hátunkon az izzadság vékony patakokba gyűlik.

— A gulyásunk a leghidegebb! — próbálja tréfával elütni a vendéglátóipar nyaranként visszatérő fogyatékoságát.

— Egy kancsó friss vizet kérünk!

A hölgy még pirosabb lesz, az előbbi mosolygódörög is tovatűnnek arcáról.

— Vodka, konyak, szatmári szilva, tizenötfele palackozott bor, üdítőből a teljes Márka-család — sorolja egyszuszra a választéket, akár egy élő itallap. Mély sóhaj kíséretében teszi hozzá: — Csak vizet ne kérjenek, könyörgöm. Két napja laj-

tokkal szállítjuk a konyhára a főzéshez, mosogatáshoz. Még szerencse, hogy a KÖJÁL nem záratta be az éttermet...

*

A városszéli telkeket esztendeje osztották. Negyven parcellára futottá, a tanácson nem is vertek különösebb hírt az ügynek, mert félezer igénylést tartanak nyilván, igazságot tenni aligha bírtak volna. A zártkertnek kijelölt területen sorol a mostoha idő ellenére kikelt burgonya, palánták kókadoznak. Délután öt óra tájban éledezik a környék, személygépkocsik állnak akácfák lombjai alatt, fürdőruhára vetkezett családok hajlonganak kapával kezükben. Szürkületkor a szerszámosládákból előkerülnek a locsolókannák.

— Főnyeremény ez a patak — lelken-
dezik O. János technikus. A szerencsés-
sebbek közé tartozik, mert telke végében
ott csobog a víz. A medret szívós munká-
val mélyítette ki, gallyakból, kövekből és
sárból fogást tapasztott, s bár egy-egy
zápor után a hegyekből lezúduló víz újra
és újra elmosa a vékony gátat, a telek-
tulajdonos néhány nap alatt visszaállítja
eredeti állapotába. Estéknént negyven-
ötvenszer fordul kannával és vödörrel.

— Sajog is a derekam — nyúl ösztön-
ösen az említett testrészéhez. — Még a fe-
nyőcsemetéket is megöntözöm, hadd cse-
peredjenek.

— S az út mellettiék?

— Messzi esik tőlük a patak, s nem ve-
szik jó néven a patakpartiák, ha a vete-
ményesek között császkálnak. Inkább a
távolabbi érhez járnak, kétszáz méter-
re...

A túloldaliak birtoka inkább a tarack-
tól zöldell, mint a kultúrnövényektől. Ele-
inte dohogtak a közeli víz miatt, hogy
nem sorsolással döntötték el, kinek me-
lyik darab jut. Most már irigyek.

A „patakulajdoncsok” is meresztgették
szemeiket a múltkoriban, amikor a liget
csendjét egyszercsak erőlködő benzinmo-
tor bőgése verte fel. Az egyik ezermester
eszkábálta a szivattyút. Harminc méter
gumicsövet akasztott a túloldalára, úgy
permetezte az ágyásokat.

— Négyezer forintba került. De már
megjegyezték, hogy olyankor kapcsoljuk
be, amikor senki sincs kinn a telken, mert
pihenni jönnek ide, nem pedig motorzú-
gást hallgatni — dűnnyögi mérgesen.

Feljebb, a tengerszint felett nyolcvan
méterrel magasabban már évtizede gaz-
dára találtak a mezőgazdaság számára ha-
szontalan területek. Tetszetős és izléste-
len hétvégi házak váltják egymást, drót-
fonatos kerítés akadályozza az átjárást,
az ismerősök élősvényből neveltek falat
portáik közé. Az egyetlen kapocs, ami
összeköti őket: a kút. Ásatott már min-
denki, de kevesen leltek vízadó rétegre.

— Ha forintért adtam volna rocskáját,
már a házam ára megtért volna — jegy-
zi meg az egyik, kúttal rendelkező gazda.
A megyei napilapot rakja elém:

— Olvassa ezt a hirdetést! — mutat a
hangyalábszerű, apró betűkre.

„S. mellett száz négyszögöl hétvégi te-
lek eladó. Kút van rajta. Érdeklődni
22-94-es telefonon.”

— Harmincezerért tartja, plusz tízért a
kutat. Megérdeklődtem...

✱

A járókelők, mint kísérleti búra alatt a
fehéregerek, levegő után kapkodnak. A
hársakkal szegett főtca aszfaltburkolata
izzad, apró fekete gömbök pufognak, a
parányi lufik tiszavirágéletének lihegő
személygépkocsik pörkölt gumijai vetnek
véget. A frissen festett falakon rikító hir-
detmények adják tudtára a b.-ieknek, szi-
gorúan takarékoskodjanak a vízzel. Bün-
tetés jár a kertek locsolásáért, szabálysér-
tésnek minősül az autómósás.

— Tizenhat csökútból ömlik a víz a há-
lózatba. A napi névleges kapacitás 5346

köbméter, azonban tapsikolunk a három
és fél ezernek is — keseregnek a városi
tanács műszaki osztályán.

A vízmű a város szélén fekszik, a kut-
tak feletti bódék gyepesített, csonkakúp
alakú földhalmokon terpeszkednek. Ősz-
szel csónakon közlekedtek errefelé: a kut-
tak mellett húzódó fő közlekedési utat is
nyaldosta a rakoncátlan Ipoly. Piszkos-
szürke hab kavargott a vízmű területén,
a kutak működését fertőzésveszély miatt
szüneteltették. Az eset az elmúlt években
négyezer ismétlődött meg, ezért a tanács
elrendelte a határfolyó árjától óvó töltés
megépítését. A gát két és fél kilométer
hosszan húzódik, egy homokbánya köze-
lében bújik hozzá a magasabb parthoz.

Az Ipoly más meglepetéseket is tarto-
gat. Medrének olyannyira áhított szabá-
lyozása óta kiszikkadtak a pangó vizek,
a vízadó réteg emiatt nem jut utánpótlás-
hoz, a talajvíz szintje két méterrel sülly-
lyedt.

— A város ivóvízellátása már nem csak
munka, presztízs is — említi P. Kálmán,
a megyei víz- és csatornamű-vállalat igaz-
gatója. Vaskos jelentést készítettek arról,
hogy mi minden szükséges a helyzet alap-
os megváltoztatásához. Elsősorban víz.
sok víz. Az ötéves tervben újabb négy
kút megépítésével próbálnak biztonságot
teremteni.

— Törjük a fejünket a végleges megol-
dásán, milliókba kerültek a különböző ta-
nulmányi tervek — magyarázza H. Jó-
zsef, a városi tanács elnökhelyettese. —
Ha a regionális vízmű nyugati szakasza
megépül, talán fellélegezhetünk, mert egy
gerincezeték, akár a köldökzsinór, össze-
kötheti a várost a nagyhozamú kutak-
kal...

Esetenként problémákat okoz az is, ha
sok az ivóvíz. Éjszakánként kénytelenek
B.-n a kutak teljesítményét mérsékelni,
mert a gyűjtőmedencék kapacitása véges.
Hamar megtelnek, az éjjeli órákban víz-
szont a fogyasztó inkább alszik, mint für-
dik. Bár akadnak erre is kivételek. A leg-
utóbbi, téli vizkorlátozás idején a hajnali,
déli és éjjeli órákban hatvan-hatvan per-
ce nyitották meg a főcsapokat, az ipari
üzemek, intézmények vizigényének mégis
alig több mint a felét tudták kielégíteni.

— Az óránkat csörgőre állítottuk. Hi-
ába jártam délutáni műszakba, hatkor ug-
rottam ki az ágyból, felráztam a gyere-
keket, s egymást váltottuk a kádban. Az-
tán minden edényt teleengedtem, hogy
mosáshoz, főzéshez tartalékoljak — em-
lékszik vissza a kellemetlen hetekre B.
Zoltánné. A háztartási boltban két mű-
anyag vödört vásárolt, azóta is minden es-
te teleengedi azokat.

A tanács vezetői, hogy a vízhiányt or-
vosolják, átvágatták a vízműt védő gáta-
kat, bízva, hogy az árterületről beszivár-
gó víz nagyobb hozamot eredményez a kut-
taknak. Ezért viszont a közeli termelőszö-
vetkezet vezetői pereltek, merthogy a le-
gelőjük is víz alá került.

A víz, amely a szomjat oltja, hűsíti a ki-
hevült arcokat, előrendíti a vegetációt,
az életet jelenti, ugyanaz a víz, amely ha-

talmas energiával zúdul, pusztít. B.-n a
hiánya és bősége egyaránt riadót fúvat a
köztisztviselők, a lakosság körében. A
tavaszi, őszi készenlét nagyobb izgalmat je-
lent, alaposabb felkészülést kíván, mint
falun az aratás.

✱

A b.-i strand a kemping szomszédságá-
ban kapott helyet. Karcsú jegenyék vet-
nek árnyat a puha, de helyenként kifa-
kult gyepre. Az idén kihalt a medence
környéke, nem kerestek időszaki munká-
ra kabinost, úszómestert, pénztárost. A
büfé előtti horpadt lemezasztalok, néhány
felborított szék: a tavalyi szezon romjai. A
kempingben sátrakat is felverték a férő-
hely bővítése végett, de egyetlen éjszaká-
nál tovább ritkán maradnak a vendégek:
a kánikulában fürdővíz mellé igyekeznek.

Az s.-i strand sem a vízért nyitotta meg
kapuját: a két medence fehéren ásitózik,
oldalfalaira klórmésszel rajzoltak térké-
pet.

— A várost is képtelenek vagyunk ivó-
vízzel ellátni, s a vezetékekből tápláltuk a
strandot — mondják a vízműnél. Régóta
melengetnek korszerű terveket vízforgató
berendezésről, a dokumentáció is elkészült,
csak a pénz hiányzik. Zömét ugyan előte-
remtették, de a beruházáshoz a teljes fe-
dzet híján hozzákezdni kockázatos vál-
lalkozás. Emiatt húzódik évről évre a
strand melletti csónakázó tisztítása is.
A meder fenekét több méter vastag iszap-
takaró borítja, a part közelségében szapo-
ra nádas sötétlik, forró pocsolyákat őriz-
ve a teljes kiszikkadástól.

— Forgalmunk a megszokottnak har-
minc százalékát sem éri el — dűnnyögi az
étterem vezetője. A vendéglátóipari egy-
ség strand felől nyíló ajtaján vasrács, la-
kat.

A vízhiány és az idegenforgalom apadá-
sa édestestvérek. A megyéből hétvégeken
autókaravánok indulnak hatvan-száz kilo-
méterre levő fürdőhelyekre, ahol a termé-
szet kegyes volt, a föld alól kutak ontják
a meleg vizet. E.-ben vasárnaponként egy
tűt sem lehetne leejteni, a bejárat előtt ki-
lométeres sorban várakoznak türelmesen
a lubickolásra vágyók. A h.-i fürdő az
északi megye ipari szövetkezetei dolgozó-
inak kedvelt üdülőhelye. Hét éve még.
mint honfoglalók érkeztek, azóta kényel-
mes faházakat emeltek, közös éttermet,
sportpályát építettek. Nemrégiben a helyi
tanácstól kaptak levelet: fejlesztik a stran-
dot, a felkínált telkekre áthurcolkodhat-
nak.

✱

— A víz közelsége vonzott bennünket
annak idején. Most költözzünk el négy ki-
lométerrel arrébb? Könnyen lehet, hogy a
négyből százhusz lesz. Elmegyünk innen
— zörög T. Rudolf, az s.-i szövetkezet el-
nöke.

K.-n nincs olyan falugyűlés, amelyen a
községben élők ne vetnék fel egy strand
építésének gondolatát. Kiszemelték a he-
lyet, téglajegyek szervezésére ajánlkoztak.

Az irreális kérés elől a tanács vezetői már nem tudtak kitérni, meleg víz után fúrat-
tak. A geológusok szemet találtak, vizet
azonban egy cseppet sem.

*

Az ivóvíz drága kincs. Hogy miért? Az
okokat tájegysége válogatja. Észak-Ma-
gyarországon, a Börzsöny, Cserhát között
kevés a jó minőségű ivóvíz. Amíg a ter-
mészet szerelmesei sziklákba ágyazott, vi-
dáman nyargalászó hegyipatakok levét
szűrőselgetik, a nagyobb településeken
élők marmonkannákkal toporognak né-
hány közkútnál, húsvéti bornak való
demizonokba gyűjtenek vizet csecsemő-
fürdetéshez, s szidják a vízművet, a taná-
csot és az időjárását.

— A közműves ivóvízellátás távlati fej-
lesztési tervét hat éve hagytuk jóvá, ta-
valy aztán felülvizsgáltuk és módosítot-
tuk. Nógrádban jó ideig nem került le a
vízkérdés a testületi ülések napirendjéről —
mondják a megyei tanácson, s számokkal
érvelnek. Az országban 1975-ben a lakos-
ság 66 százaléka rendelkezett vezeték-
es ivóvízzel, az ötödik ötéves terv végére az
előirányzat 73 százalék. A dimbes-dombos
videken a 42 százalékot szeretnék lega-
lább tizzel javítani, de a teljesítménnyel a
megyék közötti sorrendben aligha kerül-
nek el az utolsó előtti helyről.

A geológusok, fúró mesterek alapos em-
ber hírében állnak. Tisztességgel vállat-
fogják a földet, de a vízfakasztás a ten-
gerszint fölött néhány száz méterrel —
meghaladja képességeiket. Ha leán nem
akad, majd felülről jön — bizakodnak; s
mikor halkán csorognak az ereszek, hid-
rológiai szakemberek hágerincén kéjes
borzongás fut végig, mert hiába mondják
az esőre, hogy született elrontója a jó-
kedvnek, a néhány milliméter mégis ál-
dás.

— A regionális művek a megye vízellá-
tásának meghatározói — magyarázza a
komravölgyi tározó melletti építkezést irá-
nyító mérnök. Itt néhány esztendő alatt
több száz hektáros tenger kerekedett. Az
illetéktelenek elől zöld műanyag fonat óv-
ja a területet, a sorompót csontsárgára
és feketére kenték, mint egy régi zongora
billentyűit. Várfal vastagságú vasbeton gát
mered áthatolhatatlan akadályként a víz
előlt. Mögötte a völgy, ahol nemrég még
keskeny, kanyargó földút fűzött össze fal-
vakat. Itt most négymillió köbméter fel-
színi víz tárolására rendezkedtek be. Fele
sem gyűlt még össze, vékony ereszkék
táplálják a tavat, s az Ipolyból áttemelő
közreműködésével érkezik az utánpótlás.

A meder fenekéről nem irtották ki a
növényzetet, néhány öreg akácnak már
csak koronája kukucska ki, a víztükrön
remegő fénykarikákat árnyékolva.

— Utoljára szilveszter előtt maradt a
mi vizünk nélkül a megyeszékhely. A há-
tárfolyóról szennyeződést jelentettek, mi-
re a hír eljutott hozzánk, már jócskán fel-
szippantottunk belőle, még jó, hogy nem
került a vezetékbe — meséli a mérnök.

— Negyvennyolc órát kaptunk a berende-
zések fertőtlenítésére. Éjjel-nappal talpon
volt minden épkezláb emberünk. Csak-
nem feleannyi idő alatt végeztünk, de a
fogyasztónak nehéz feleletet adni, hogy a
csapadékos tél derekán miként fordulhat
elő vízhiány. Még szerencse, hogy pezsgő-
től roskadoztak az üzletek polcai — teszi
hozzá tréfásan. A nyugalom oka: a tározó
tükre magasan áll, a gyenge szélterelt
hullámok egyre feljebb mossák a part hu-
muszát, előntik a vadcsapásokat, amelyen
reggelenként vaddisznócsapatok, szarvas-
csordák járnak szomjat oltani.

— A regionális rendszer az egyetlen
járható út! Az lesz az igazi, ha négy-öt
mesterséges tavat egyetlen vezetékren-
dszerbe tudunk bekapcsolni. Talán még
Pestnek is jut belőle — bizonykodik a víz-
ügyi előadó.

Addig azonban sok víz lefolyik még a
Dunán.

*

A KÖJÁL az idei nyáron huszonnyolc
településen az egy éven aluli gyerekeknek
naponta két liter kiváló minőségű, palac-
kozott ivóvizet biztosít. A vízszegénység,
a szennyeződés, magas nitráttartalom mi-
att.

— A presszóban hiába is kérne fröccsöt,
nem kap csak bort, tisztán. Az ásványvi-
zet órák alatt elkapkodják a falubeliek —
újságolja N. Ferenc, az I-i tanács elnöke.

A portákon mindent megpróbáltak. Kut-
tat ástak, fúrtak, forralták a vizet hatal-
mas fazekakban, fertőtlenítettek, haszta-
lan. A tanácsülésen döntöttek a törpe víz-
mű létrehozásáról, amelyhez az érvény-
ben levő rendeletek szerint a lakosság
anyaghiányos hozzájárulása is szükséges. A vé-
lemények megoszlottak, a részletfizetési
kedvezmény ellenére sokan ózdkodtak ez-
reket fizetni.

— Azt mondták: ha a többség nem
akarja, szó sem lehet a vízről. Nekem már

nincs sok hátra, de a nyugdíjból félrera-
kott pénzből rászánjuk, amit rá kell.
Ugye, Teri? — fordul feleségéhez M. Ist-
ván. Mindketten a hetvenhez közelednek.

— Még a végén megérjük, hogy nem
kell kútra járni — csillan fel az asszony
zeme. — Meg fürdőszobánk is lehet. A fa-
luban már sokan csináltak...

A tanácstagok jártak házról házra.
Győzködtek a vízmű építésének ellenzőit.
Megkapták a megyei támogatást, s már
készülnek az aknák, árkok a vezetéknek.

— Még a közgyűlésen is szóba hozták a
vízművet. Társadalmi munkával segítjük
— jegyzi meg a termelőszövetkezet elnö-
ke, N. István. A vízzel más a mi ba-
junk...

A falu szélére visz gépkocsijával. Az út
mellett szénafelszedő berendezés veszte-
gel.

— Várni kell még vagy két napot, el-
nök elvtárs! — fogadja a gép vezetője.

— Akkor várunk Jóska, csak addig ne
essen!

A tsz-elnök szeme a folyón feledkezik.
A folyó tavasszal lépett ki medréből, s
azóta lehetetlen a réten géppel dolgozni.
Megpróbálták óvatosan, de a kerekek ten-
gelyig süppedtek, mintha ingoványra té-
vedtek volna.

— Így van ez minden évben. Pénzünk
nincs a vízrendezésre. Amikor megszik-
kad, ráhajtjuk a marhákat, hogy valamit
hasznosítsunk a fűből — magyarázza a
tsz-elnök.

A parton két horgász ücsörög félmeztel-
enre vetkőzve. Három horog a vízben.

— Van-e kapás?

— Nézzék! — mutatja az egyik zsákot,
tele sörösüvegek mártóznak a hideg víz-
ben, ebéd utáni frissítőnek hozták ma-
gukkal.

Reggel a vízcsapok a városi lakásban
hallgattak.

M. Szabó Gyula

— Lesz magának is, szedjen! — intek a községháza menti orgonabokorra. S ha már így megismerkedtünk, mindjárt meg is kérдем, megy-e ma is az e.-i busz.

— Már hogyne menne, mikor mindennap indul! — vágja rá magabiztosan, majd gyanakodva végigmér: — De mi szél fúta erre, hogy ennyire nem ismeri a járatokat?

Megmondom. Erre leteszi a kannát a földre, s közelebb hajol:

— Na, ha olyan újságíróféle, akkor kérdezzen meg engem is. Majd én megmondom, hogyan tapodtak be itt milliókat az ingoványba! — és kezével sejtelmesen int a lapos felé, ahol az R—3. üveglapjain csillan meg a délutáni nap.

— De hiszen szabályozzák a Lókost — vetek ellen.

— Azt ugyan szabályozhatják! Csak legyen itt olyan víz, mint most húsz éve is, csáklával húzhatják vissza róla a híres gyárakat! Hát mérnökember az olyan, amelyik mocsárra építi a gyárat?!

Aztán lehiggadva folytatja:

— Harminc évig voltam én pék a faluban, most hórúkkember vagyok a daruk körül az R—3-ban, megmondom én magának, mit kéne csinálnia a gyárnak. Gyártsa az új csempét, ha már annyira akarják, a régi meg álljon vissza a cserépkályhára. Úgy még megélhetnének valahogy. —

— Nem divat már a cserépkálya — eltenkezek.

— Nem-e? — és most már komolyan mérges az öreg. — Tudja mennyiért el lehet adni? Háromezerért is! Igaz? — fordul segítségért az elegáns barna öltönyben melénk álló ismerőshöz.

— Háromért? Ötezerért legalább! — tódítja az, s még csak nem is árnyalt nosztalgiaival a hangjában hozzáteszi: — Össze tudnának még szedni néhány jó kályhamestert a környéken . . .

Szendi Márta

A tét

Okokat, magyarázatokat keresnek a b.-i termelészövetkezetben. Nem irigylésre méltó a hivatalát éppencsak elfoglalt elnök helyzete sem: hibázik a számadásból több száz juh. Az elhullott jószág teteme sem került mind elő, ma is lelnek még egyet-egyet a határban.

Permetezés után szakadtak ki a gyors röptű tavaszi felhők, bőségesen áztatta a víz a földet. A domboldalokról völgynek iramodott, vitte magával a növényvédő szer maradékát is, az aljban meg piszkos színű tócsákba gyűjtötte. Ebből ivott a juh. Nyolc gyapjas bundájú azonmód ki is dült a nyájból — az esetet azonban senki sem jelentette. Most idézik fel csak a történeteket, amikor már összesűrűsödött a baj.

Ez lenne hát az állapotpusztulás oka? A jószándék fordult volna visszájára? A majdani haszon érdekében alkalmazott növényvédő szer pusztított el meglevő értékét?

A kérdésre — beleértve az ember felelősségét, esetleges mulasztását is — vizsgálat felel majd. Eddig csak egy a bizonyos: ott, a dombról leszaladó szennyes-növényvédő szer csurgalékvíz mellett lehelték ki párájukat az első bárányok. A szemtanúk pedig ártatlan képpel tárják

szét karjukat: ki hitte volna? Ki gondolhatta, hogy a permetlétől fordultak fel, s hogy ekkora lesz a baj?

*

Láttam június végén tönkrefagyott kajszibaracktblát. Pontosabban, úgy nézett ki, mintha hajnalban legalábbis lefagyott volna: összezsugorodtak a színüket vesztett levelek, tövükben pedig megbarnult az apró, majdani termés.

— Jót akartunk — mutatott ugyancsak „lelombozódva” a közös gazdaság elnöke a megperzselt táblára. — Az alkalmazott lombtrágya tavaly bevált, általában húsz százalékkal növeli a termést. Maradt a tavalyi szerből, ezt használták most a permetezéshez. Immár tudjuk, hogy végzetes volt ez a takarékoság. A vizsgálatra elküldött minta elemzésekor kiderült, hogy valami kristályféle csapódott ki benne a tárolás alatt, és ilyenkor már haszonhajtás helyett kárt okoz.

Z.-ben néhány háztáji szőlőtábla tulajdonosa nem szüretelt. Ott guggolt a tőkék mellett G. is, reménykedve vizsgálta a tönkretett hajtásokat: hátha épségben maradt valamelyiken a fürtkezdemény. Az egyre halványodó remény kihozta belőle az indulatos szavakat, nagy hangon szidta a termelészövetkezetet és vezetőit.

— Nem ügyelnek, a kicsire nem néznek! Azt hiszik, hogy ami jó a mellettünk levő búzatáblának, az használ a szőlőnek is. S ha már a vezetők elfelejtették kioktatni a munkásokat, legalább a traktorosnak lehetett volna annyi esze, hogy megnyalja az ujját. Ha megteszi, és feltartja a levegőbe, rögtön tudja, hogy merről fúj a szél. S ha a légáramlat a másik kultúrára viszi a növényvédő szert, akkor vár a kezdéssel. Olyan túlzott lenne ez az igény? Én inkább azt hiszem, hogy ez a természetes, úgy gondolom, tanítják is az óvó rendszabályok között.

Legalább ennyi bajt okoz a határ képéhez és a falvak légteréhez immár szorosan hozzátartozó növényvédő helikopter, repülőgép is. Az elhibázott pillanat, a sietős vagy elkésett „kioldás”; az időjárási tényezők, elsősorban a szélviszonyok figyelmen kívül hagyása az oka, hogy sok helyen öklüket rázzák az emberek az ég alatt suhanó sárga gépmadarak felé.

*

A fenti, igencsak közeli példákkal is készültem a Nógrád megyei Tanács szakfelügyelőjéhez, a beszélgetés mégis a makákókkal kezdődött. Ugyanazon a reggelen olvastunk mindketten e Japánban élő, torzszülött — végtagok nélkül a világra jött — majomfajtáról. A híradás megrázó, miként az alapos és hosszú vizsgálat eredményei is, miszerint a tudósok megállapították: „Nem örökletes bajokról van szó, hanem az anyaállatok által a vemhesség ideje alatt elfogyasztott, növényvédő szerekkel gondosan kezelt gyümölcs-táplálék okozza az elváltozásokat”.

Elidőzve még egy kissé az információnál: Bepu majomparkjában immár három éve nem etethetik hazulról hozott gyümölcselel és zöldséggel a látogatók az állatokat. Az eredmény: sokkal több egészséges majombébi látta meg azóta a napvilágot.

De hagyjuk a figyelmeztető majom-példát, Japánban már 1974-ben is húsz-ezer olyan beteget ápoltak kórházakban, akik „a levegő, a víz és az élelem vegyi szennyeződéseitől rokkantak meg”.

Távoli esetek. Földrajzi értelemben. S a következmények nagyságát tekintve is távoliak.

Ezért beszélhetünk még időben róla.

*

Gondatlanság, felelőtlenység, helytelenül megválasztott kemikália, rossz alkalmazási időpont — és a makákók — után, illetve e tények ismeretében, hogyan is állunk a környezetvédelemmel a mezőgazdaságban? Kollár József erdészeti, vadászati és természetvédelmi szakfelügyelő mindenekelőtt így fogalmaz:

— Amilyen ütemben iparosodik a mezőgazdasági termelés, olyan mértékben nő a környezetvédelmi igény is. Kedvező lépések és meglehetősen nagy foghíjak — így lehetne minősíteni a mai állapotokat. A mezőgazdaságban dolgozó ember érzi, hogy egészséges környezetben munkálkodik, de sokat szenved a zajtól és komoly veszélyforrást jelent a vegyszerek alkalmazása. A sok-sok tennivalót a vezetők magatartása, a nemegyszer előforduló közömbösség is jelzi. Ezért láthatjuk még igen gyakran, hogy semmibe veszik az óvó rendszabályokat, s hogy csak egyetlen példát mondjak: az emberek pusztán kézzel dolgoznak a műtrágyával. Figyelemre méltó ez az „apró” mulasztás, hiszen ha a környezetvédelemről — s ezen belül a természetvédelemről — beszélünk, mindenekelőtt az emberre gondolunk. Védelme pedig megköveteli, hogy oktatni kell — kellene — a környezet- és természetvédelmet.

*

Meg a gondosságot — mint előfeltételt. Egyhelyütt, példának okáért, a tavasszal a termelészövetkezet felgyújtatta a nádas-t.

Így: „felgyújtatta”. A gyufa lángja ugyanis parancsra, vezetői intézkedésre lobbant. A „piromániás” vezető a szó szoros értelmében vett pillanatnyi érdekén (?) túl aligha látott, a parancs kiadásán kívül nem is tett semmiféle megelőző intézkedést. A következmény: nemcsak a nádas és élővilágának jelentős része lett a tűz martaléka, hanem odaveszett a termelészövetkezet tulajdonában levő, pénz és fáradságos munka árán felnevelt, immár letermelésre váró nyárfás egy része is.

A nádas helyett azonban említhetnénk magasra vágott tarló, kukoricaszár vagy más egyéb kényelmes felgyújtását is — az évszaknak megfelelően. Aztán mivégre,

milyen céllal, azon kívül, hogy némileg megkönnyíti a soron következő munkát a pusztasággá égetett föld?

B. S. fiatal erdész, nem régen került termelőszövetkezetbe, ágazatvezetőnek:

— A gyújtogatásról, beleértve a tarlóégetést is, nem tudok indulat nélkül beszélni, mert ez súlyos vétség a környezetünk, a természet rendje ellen. Százával pusztulnak el az apróvadak, de a tűz ennél sokkal nagyobb kárt is okoz. Még égsz sor apró élőlény, elpusztulnak a mikroorganizmusok. Erre pedig mindig szükség van a talajban, a gyújtogatással végső soron a környezet biológiai egyensúlyát borítják fel. Erre nem gondolnak?

Erre nem, mert feledtetni a minél előbbi és minél kényelmesebb szántás, vagy más munkaakarat. A szándék persze csak becsülendő, ha számol a következményekkel is.

*

A mezőgazdaságban dolgozó emberek kevésbé ismerik a szervezett természetvédelmet, a parkokba, természetvédelmi területekre jobbra az iparban dolgozók járnak. Az előbbieket ezeket az értékeket még nem ismerték fel igazán.

— Pedig ez előfeltétele annak, hogy becsülni tudják — folytatja a gondolat-sort Kollár József. — Sokat segíthetnének ennek ismeretében a megóvásban.

Ez természetesen nemcsak a védett területekre vonatkozik, hanem mindenképp a közvetlen környezet igénye. Apróságnak tűnik —, s eléggé sután is hangzik — a kíváncsi: ne szemeteljünk! A zsáknak, az olajosflakonnak nem ott a helye, ahol felhasználták, ahol éppen a tartalmát kiürítették.

— A mezőgazdasági üzemek majorjai, telepei szerencsére már egészen más képet mutatnak, mint néhány évvel ezelőtt — hallom a Nógrád megyei erdészeti, vadászati és természetvédelmi felügyelőtől. — Többnyire fásították a környéket, rendezett és gondozott a telep, s valóban munkahelyre, nem pedig lomtárra vagy személtelre emlékeztet.

Az országutak utasai előtt valóban üde színpadként suhan el a fák karéja által ölelt telep, s a szemlélő önkéntelenül is kíváncsi rá: ki a gondos gazda. Meg is tudhatja, ott van minden bejárat előtt a

jókora rajzolt-festett tábla, rajta a tulajdonos nevével. Mint mondják, ez a rend prózai magyarázata. Megjelent az utasítás a „cégtáblák” kihelyezéséről, ezt pedig sürgős takarítás, parkosítás követte.

Jó módszer, a nyilvánosságnak ereje van. Csakhogy... nem lehet környezetünk s a természet minden darabkájára „cégtáblát” akasztani.

Egyébként is hiába ismert a gazda, ha a tettes, a környezetszennyező kiletét jótékony homály fedi. V. L. fiatalember, géplakatos egy termelőszövetkezetben, mellesleg pedig korán szeretett volna az idén szabadföldbe kiültethető paradicsompalántát nevelni — sok más társával együtt éppen a környezetszennyezők segítségével. Zsigulijával indult a Barát-hegy alatti kőbányához, tápkockát helyettesítő olajosflakonok százáért.

— Van ott rengeteg, teherautószámra hordja oda valamelyik gazdaság. Nekünk meg igen praktikus holmi, csak levágjuk a tetejét és már ültethető is bele a palánta.

Gondolom, a tettes géptelepét sem érheti szó, nincsen szanaszét, kupacokban az olajosflakon. Nem is lehet, mert az idegennek árulkodik a cégtábla, kitakarították hát szép csöndben az egészet a zöldbe.

Nemcsak teherautóval hordott szemét éktelenkedik az utak mentén, akad privát környezetszennyező is éppen elég. Zsákba kötve, személyautó csomagtartójában vándorol a szemét az erdők alá meg az erdei utakra, ott sorjáznak még a roncs asztalsparheltek is.

Az utak mente, az erdők sok helyütt egy hatalmas zöld kuka.

— Nem voltam rest, egyszer beletűrtam egy ilyen házi szemétkupacba és megtaláltam benne a tettes „névjegyet”, egy újságelőfizetési úrlapot — mondja a hivatásos természetvédő. — Feljelentettem szabálysértés miatt a tanácson, legközelebb majd bizonyára meggondolja, hogy hová szállítsa a hulladékot.

Vagy körültekintőbb lesz, és kiveszi a szemétből a nyomravezető „névjegyet”.

Szemétygyben most már igazán csak egy példa. Természetjáráson a Cserháttal ismerkedtünk, s a pihenésre kiszemelt helyen igencsak alaposan meg kellett nézni, hová telepedjünk. Néhány napja

kapálhatták a fiatal fenyőcsemetét, az erdészeti dolgozók után törött sörösüveget, konzervesdobozt, zacskókat tartalmazó szeméthegek maradtak. Eszembe jutnak a javakorabeli férfi szavai:

— Amikor, kérem, én gyakorló erdész voltam, még az újságpapírt is elástuk, az erdésznek példát kellett mutatni. Pedig... akkor még határozat sem volt a környezet és a természet védelmére.

*

A termelőszövetkezet elnöke biztatja a vadászmezt: szántások csak fel bátran a Bikarétet, vessetek be olyan területet, amelyet csak akartok!

A nagyvonalúság egyszerű magyarázata: a Bikarét már évek óta műveletlen, parlagon hever, gazon kívül nem terem semmit. Így pedig lesz belőle vadföld, a téész elveti a gondját; e parlagterület miatt már nem érheti szemrehányás.

V. M. azt fontolgatja, hogy elmegy a Meredekbe, kiszedi a fákat, megoldja a téli tüzelőgondját. Elvégre, övé volt az a föld a tagosítás előtt, most meg a kutya sem néz rá, a senki földje. Parlag. Akár csak Sz. I. valamikori szőleje. Ismerősként kalauzolt egyszer szőlőfalujában, az először ott járó második feleségének is akkor mutatta be a tájat. Az asszonyka egyszer csak megszólalt: azt mondtad, erre volt a te szőlőd is, nézzük meg! S az indítvány azonnal lemosta Sz. I. arcáról a régi találkozások örömét, erőszakosan helyébe tolakodott a ború.

— Messze van, rossz az út is — válaszolta komor arccal.

Gyanítom, hogy az ellenvetést nem a kényelem szülte. Inkább az az igazság, hogy Sz. I. nehezen viselte volna el az egykor szebb időket megért, mára meg csak kórót, dudvát termő, apróvadnak menedéket nyújtó szőlő vizontlátását.

De parlagot termelő-gyarapít a termelőszövetkezet is. A laponos vizenyős a föld, nehéz művelni — otthagyja. A meredélyen drága a gépek üzemeltetése, alacsony a terméshozam — inkább nem műveli. Talán túlságosan is könnyen mondanak le egy-egy korántsem csekély értékű földterületről, ezért is vált szükségessé egyes jogszabályok módosítása. A földtörvényt 1978-ban szigorították, s többek között kemény bírság vár azokra, akik a termőföldet nem annak minősége szerint használják.

Szokás emlegetni, hogy a termőföld „drága kincs”. Rádadásul rohamosan fogy: az utóbbi harminc-egynéhány esztendő alatt nyolcszáz ezer hektárra csökkent a mezőgazdasági termőterület. Kell az út és a vasút, nagyot nyújtózkodtak a falvak és városok, jelentős nagyságú területet von ki a termelésből az iparosítás.

Mindez elkerülhetetlen, ezért még nagyobb figyelemmel kell gazdálkodni a maradékkal. A gyenge termőhelyi adottságú, rossz minőségű földdel is, mert azon többek között megél az erdő, amely többek között eltartja a juhot. A művelés-

ből kivonva, magára hagyva azonban a parlag csak csúf sebhely. Ha a kiesett hasznót nem is számoljuk, akkor is ronda ragya környezetünkön.

*

A másra már nem alkalmas parlag még kiváló lehet erdőnek. A fásítás azonban korántsem egyszerű dolog. A minap lezajlott fásítási ankéton például kényszeregetten állapították meg: a csemeteellátás bizony nem bírná ki az erősebb kritikát. Egyébként is, a már meglevő termelészövetkezeti erdőket sincsen hozzáérő „gazdája”, jobbik esetben rábizzák azokat a szakértelem szikráját sem ismerő emberre. Mert erdészt nem minden téves alkalmazhat, de „legalább vigyáz rá valaki”.

Az is tény, hogy a hivatásos állami erdész élete sem felhőtlen. A megyeszékhelyre tartó autóbusszon elegyedtem szóba M. J. kerületvezető erdésszel. Éppen húsz-egynéhány asszonyból állt a kísérete. Az évődésre — Jó lehet magának, ennyi asszony között! — keserűen mosolygott:

— Kivételes eset, hiszen alig van már egy pár munkásom. Most szerencsére kölcsönkaptam a M.-i Állami Gazdaságtól egy brigádot, meg tudom kapálni velük a nagymezői csemetét.

— S holnap?

— Katasztrófális lesz itt a helyzet! Nincsen vállalkozó bozótot irtani, padkát vágni, csemetét ültetni-ápolni. Ezen a dombos területen pedig a gépre se nagyon lehet számítani. . .

*

Az információ első hallásra meglepett: tudniillik, hogy van Nógrád megyében egy termelészövetkezet, amelynek a székházára bizvást ki lehet írni: „Természetvédelmi melléküzemág”. A homokterenyi Zagyvavölgye Mezőgazdasági Termelészövetkezet ugyanis elvállalta, hogy ellátja a megye természetvédelmi területeinek a gondozását. Nem csekély a feladat, hiszen a kis megyék közé tartozó Nógrád büszkélkedhet a legtöbb védett területtel, szám szerint hetvenhéttel.

*

Természetvédelmi vezetőt, örökét alkalmaznak; a fásítás, a védett fák pótlásának érdekében pedig olyan csemetekertet létesítettek, ahol az egzotikumok is megtalálhatók. Talán ez az egy-két apróság is elegendő ahhoz, hogy megértsük a megyei tanács mezőgazdasági osztályának — mint természetvédelmi hatóságnak — a véleményét: a vállalkozásért és a figyelemre méltó munkáért elismerés illeti a homokterenyieket.

Ja, kérem, így könnyű a természetet védeni — hallom az ellenvetést. — Ez nyilván nyereségre megy, üzlet.

Lehet benne valami, de abban is, hogy a környezetvédelemnek a legtöbb esetben — az idézett példák is ezt bizonyítják — csak elhatározás, jó szándék, gondosság és nagyobb figyelem az ára.

Ennyit pedig megér az ember. Mert ő a tét. . .

Kelemen Gábor

Egy ember a reformkorból

Sokat lepett meg, hogy a szécsényi helytörténeti múzeum Kubinyi Ferenc nevét vette fel, mert bár valószínű, hogy történelmi tanulmányainkból megőrződött valami a reformkor országos eseményeiről, alakjairól, ám a megyei vonatkozásokról már kevesebbet tudunk. (Pedig annak részletesebb ismerete könnyebbé teszi az országos vonulatok tisztább áttekintését, belátását is.) Ennek a korszaknak volt megyei és országos szinten is kiemelkedő képviselője Kubinyi Ferenc. Egyik méltatója — igen találóan — Jókai hőseihez hasonlította őt, kiemelve företlen politikai szellemét, elvhűségét, áldozatkészségét, tudományos ambícióit és eredményeit. Összetett jellem, mint az a kor, amely a teljes fizikai-szellemi kiállást igényelte legjobbjaitól.

A Kubinyi-család szinte kibogozhatatlan ágai, leszármazottai között az egyik vonulat a régi Nógrád megyében volt őshonos. Karancság, Piliny, Vidéfalva jelzik birtokaikat, uradalmukat. De volt még birtokuk Liptó megyében, Pest vármegyében, a Tisza melletti Nagyréven stb. S ez még csak az egyik szerényke hajtás a hatalmas családfán. Ám mégsem tekinthetők arisztokratának, inkább a jó módú köznemesség, a „bene possessionali” soraiban kell keresnünk őket.

A családban egyeseket álmélkodással vegyes csodálkozás vett körül. Mindig akadtak közöttük ugyanok, akik tetteikkel mezütközést keltettek környezetükben. Kubinyi Sándor jogi lexikográfus és bibliográfus volt. Kubinyi Péter hathatósan és jelentős anyagiakkal működött közre a Nemzeti Múzeum támogatásában. De ugyanilyen csodabogárnak tartotta a família a már említett vidéfalvi (ma Vidina, Losonccal egybeépülve, Csehszlovákiában) családtagot, Kubinyi Andrást is.

Miért ez az ítélet? Kármán József, az éppen losonci származású író igen szemléletesen írja le a kor nemességét, életszemléletét: „... az a kis darab föld, amelyen lakik, az ő egész horizontja. Nem tudja, mi történik a faluján kívül... ez alatt: egész világ, nem értenek egyebet, hanem legfeljebb a vármegyét, amelyben élnek. Sivatag, üresség uralkodik az ily fejekben.” Ez ellen a tipikus nemesi élethelyzet ellen vétettek a felsorolt Kubinyiak is, a „normálistól” eltérő cselekedeteikkel, kedvtelésükkel.

Ébből a környezetből emelkedik ki Kubinyi András is. Az 1826-ban megjelent első megyei monográfiában számos helyen találkozhatunk a nevével, elsősorban ott, ahol Mocsáry Antal a megyei nevezetességekről, követhető példákról ír. Bemutatja a több ezer darabból álló pénzügyi- és tengericsiga-gyűjteményét, amelyeket „szabad megnézés végett” üvegezett szekrényekben helyezett el. Dicsérőleg szól a több mint 5000 kötetes könyvtáráról is, amely Prónay Lajos, Balogh Lajos, Szentiványi Márk, Szontagh István könyvtárai mellett a legjelentősebbek közé tartozik. Márpedig Mocsáry ritkán szokott dicsérni, a könyvtárakat elsősorban tudományos értékük szerint ítélte meg. „Románok, utazások, vig és szomorú játékok” nem könyvtárak, mert, ki tsupán csak a mulatságot keresi az olvasásban és nem a tudományt! — az nagyon eltér-

veszti az igazi tztelt” hangzik már a reformkor eszmevilágát felidéző nemes értéktétele.

Ez hát a családi környezet, ahol Kubinyi András két lánya és két fia: Ferenc és Ágoston nevelődik. Nem is tűnik érthetetlennek az sem, hogy e nemes ifjak nem a hagyományos életmódot folytatják. Életüket nem a léha semmittevés, az ital, a kártya szabja meg, hanem a tudományok és a köz iránti mély és elpusztíthatatlan vonzalom. S a tudományban is merőben szokatlanul választanak. A természettudományt. A kortársak számára szinte hihetetlen, hogy jó módú magyar nemes ifjú abban lelje örömét, hogy köveket pattint le a hegyekben kalapácsával, madártojásokat gyűjt és rendszerez, növényeket határoz meg, fásasztó utazásokra indul, hogy ismereteit gyarapítsa. Nem véletlen, hogy a korabeli közvélemény megoszlott a Kubinyiak megítélésében. Volt, aki nemesi hóbortnak tartotta Ferenc és Ágoston érdeklődését, mondván, hogy idővel majd kinövik ifjonti tévelygésüket, s lesznek, amivé lenniük kell; nagyokat evő-ivó, jókat pipázó táblalabirák. Mások viszont, mint a már említett Mocsáry is, várakozással fordultak a fiúk felé, jelentős tettekre tartván képesnek őket: „két jól nevelt fiójában Ferentzben és Ágostonban van s lehet reménysége, hogy ezek is jó szülőiknek nyomdokait fogják követni” — írja az utóbbi egyhelyütt, Kubinyi András kapcsán.

Ferenc neveltetése is rendhagyó volt. Első nevelője Ragvóczy János, a jenai egyetemen frissen végzett papjelölt, aki szigorúságával, közvetlenségével az értékek helyes megítélésére nevelte őt. Zipser András pedig bevezette a természettudományok titkaiba, egész életére meghatározva érdeklődését. Később pedig jó barátságba került a nógrádi származású Petényi Salamonnal, öccse diáktársával, aki maga is a magyar természetismeret, elsősorban az ornitológia kiváló művelője lett. És sorolhatjuk tovább a döntő motívumokat: a besztercebányai iskolai éveket, a debreceni híres kollégiumban eltöltött esztendőket, a hosszú utazásokat.

Ez volt tehát a kezdet s az alap, amit Kubinyi Ferenc indulásként kapott. Igény a természet megismerésére, számtalan titkának megfejtésére, minden lehetséges adat összegyűjtésére. Ugyanakkor elkötelezettség a haza, a haladás, a fejlődés ügye mellett. Mert a kettő összefüggött. Kubinyi soha nem öncélúan fogta fel a tudományt, hanem azt nézte, hogyan, mennyiben tud vele segíteni hazájának. „Édes hazám díszt emelni mindig kívántam” — írja egyhelyütt, s ehhez a gondolathoz élete végéig hű maradt.

Életpályájának szakaszait párhuzamosan lehet vizsgálni, de elválasztani nem. Ő a haza jobblításán fáradozik akkor, amikor 1832-ben a saját költségén végrehajtja Kisterenyén az első magyarországi őskori ásátást, megemelve így egy jelentős bronzkori lelőhelyet. S ugyanez a szándék vezeti akkor is, amikor a reformkori országgyűlésének három ízben is képviselve Nógrád megyét, megragad minden alkalmat a cselekvésre, liberális nézeteinek kifejtésére. Támogatja az irodalmat, támogatja a honi ipart. A megye második posztómanufaktúrájának, a balassagyarmati Rabdolgoztató Intézetnek éppúgy az egyik létrehozója és vezetője, mint a magyar nyelv ügyét támogatni kívánó Nógrádi Nemzeti Intézetnek, amelynek 1831-től alapító tagja, s olyan liberális nemesekkel küzd itt együtt, mint Kacsóvik Károly, Huszár József, Széler János.

(Folytatás a 22. oldalon)